

LONDERZEELSE EMIGRATIE NAAR DE VS 150 JAAR GELEDEN
De Atlantische helletocht van de Steenhuffelse familie De Maeyer (1854)
2de aflevering
door Filip Van Kerckhoven

Na de algemene inleiding over de Vlaamse emigratie naar de VS van pakweg anderhalve eeuw geleden die u in het juni-nummer kon vinden, probeer ik in deze aflevering de turbulente zeereis van onze Steenhuffelse gelukzoekers te reconstrueren. De bouwstenen voor mijn verhaal puurde ik uit twee erg belangrijke bronnen :

- 1) een in 1910 uitgegeven boekje met brieven en dagboeknotities van de latere jurist, literator en politicus Edmond Picard, die in 1854 als 17-jarige scheepsjongen de oversteek met de Vasco de Gama meemaakte en een nauwkeurig beeld schetste van het leven aan boord van het emigrantenschip
- 2) een brief van de toenmalige Belgische consul te Philadelphia (in de staat Pennsylvania), Mark S. Mange, in het najaar van 1854 verstuurd naar de Minister van Buitenlandse Zaken, Charles de Brouckère, met daarin de klacht die een verbolgen familie De Maeyer na aankomst in de VS bij hem indiende tegen emigratieagent Strauss en kapitein Beeckman

Ik moet de geïnteresseerde lezer alvast waarschuwen (en misschien teleurstellen). Mijn verhaal over de familie De Maeyer is erg fragmentair en dus onvolledig. Wie zich bezig houdt met de geschiedenis van de emigratie is eigenlijk verplicht om aan weerszijden van de Grote Plas onderzoek te verrichten. Het is logischerwijze een erg tijdrovende en dure bezigheid. En zelfs dan blijft het vaak zoeken naar een speld in een hooiberg. Toch mogen we ons gelukkig prijzen : collega's die de lotgevallen van de emigranten uit hun gemeente willen bestuderen zullen vaak niet meer terugvinden dan wat weinig zeggende namen op een passagierslijst. In ons geval staan we toch heel wat verder. Ik koester dan ook de gegevens die ik toevallig kon bijeensprokkelen en hoop in een later stadium nog wat meer ontbrekende puzzelstukjes op te snorren.

In dit tweede deel van mijn verhaal zal ik in eerste instantie de familie De Maeyer voorstellen om vervolgens een blik te werpen op Edmond Picard, die samen met de landverhuizers naar de VS reisde en tijdens die overtocht alles zorgvuldig neerpende. Aan de hand van zijn geschriften krijgen we een uniek beeld van de reis.

Wie waren onze eerste emigranten ?

De familie De Maeyer uit Steenhuffel die in het voorjaar van 1854 naar Amerika emigreerde, bestond uit 3 broers, allen landbouwers, hun echtgenotes en hun jonge kinderen. Zij waren kinderen van Henricus De Maeyer en Anna-Maria De Wachter.

Carolus De Maeyer ° 19 september 1803 te Steenhuffel
gehuwd met Thecla Ilegems uit Opdorp
en hun 2 (of 3) kinderen

Petrus Vitalis : ° 16 september 1849

Maria Ludovica : ° 21 december 1851

(Volgens de klacht die de familie in de VS indiende bij de Belgische consul in Philadelphia was nog een derde kind meegereisd.)

Ludovicus De Maeyer ° 6 november 1812 te Steenhuffel
gehuwd op 14 april 1847 met Maria-Elisabeth Adriaens, ° 31 oktober 1826 te Steenhuffel of
Malderen
en hun 3 kinderen
Virginia : ° 23 april 1848
Francisca : ° 2 november 1849
Anna-Catharina : ° 18 februari 1852

Lambertus De Maeyer ° 30 september 1816 te Steenhuffel
gehuwd op 3 mei 1848 met Anna-Catharina Goossens, ° 27 juli 1826 te Steenhuffel
en hun 2 kinderen
Maria-Petronilla : ° 19 augustus 1849
Carolus : ° 3 maart 1851
(Dit echtpaar had reeds voor de emigratie een kind verloren : Ludovicus : ° 27 juli 1853, + 3
november 1853)

Veel meer weten we niet over onze protagonisten. Een pak vragen dringen zich op. Wat bezielde deze familie om hun vertrouwde omgeving te verlaten voor een avontuur in den vreemde ? Niemand zal het ooit precies kunnen zeggen. Voor vele emigranten moet een combinatie geweest zijn van ondernemingszin, zucht naar rijkdom of tenminste een zekere welvaart, of misschien wel romantiek, die hen op pad stuurde.

In die donkere periode uit de Vlaamse geschiedenis vonden de meeste familieleden van de grote boerengezinnen geen werk meer op het land. Er ontstond een groot overschot aan arbeidskrachten. In elk geval staat het vast dat de familie De Maeyer begin 1854 een contract getekend heeft bij de beruchte emigratieagent Strauss, Steenhuffel vaarwel zegde en geen flauw benul had van het onheil dat haar te wachten stond...

Edmond 'Désiré' Picard, de kronikeur van de helse zeereis op de Vasco de Gama

(geboren te Brussel op 15 december 1836 - gestorven te Dave-sur-Meuse bij Namen op 19 februari 1924)

Veel kostbare gegevens over de zeereis van de De Maeyers haalden wij uit het "*Journal de mer d'un adolescent*" van Désiré Picard, een toen 17-jarige Brusselaar uit gegoede Franstalige kringen die op de Vasco de Gama meevoer als scheepsjongen. De jonge avonturier Picard zou later bekend worden als Edmond Picard, één van de meest markante intellectuelen in het België van de 2de helft van de 19de eeuw en begin van de vorige eeuw. Langs vaderskant stamde Picard uit een familie van Waalse rechtsgeleerden en magistraten. Zijn moeder, Maria-Jozefa Moens, was afkomstig uit Cadzand in Zeeuws-Vlaanderen. Toch werd Edmond Picard in het snel verfransende Elsene ééntalig opgevoed en zou hij pas als volwassene de taal van zijn moeder onder de knie krijgen. Op 17-jarige leeftijd verliet Edmond Picard het atheneum te Brussel en ging varen als matroos met het oog op een diploma in de koophandelmarine. Na bijna 3 jaar was hij terug in Antwerpen en daar behaalde hij aan de Zeevaartschool de graad van tweede luitenant ter lange omvaart. Daarna zette hij zijn studie voort, promoveerde in 1860 tot doctor in de rechten aan de Université Libre de Bruxelles en werd advocaat. In 1864 stichtte hij een progressieve krant : *La Liberté*. Hierin propageerde hij voor die tijd radicale standpunten: scheiding van Kerk en Staat, vrijheid van het individu en pers, verruiming van het stemrecht, verplicht onderwijs, afschaffing van het protectionisme en bestrijding van het militarisme. Als rechtsgeleerde verrichte Picard baanbrekend werk als publicist van verscheidene werken van juridisch-technische aard. Picard trachtte verschillende

keren vruchteloos een politiek mandaat te bemachtigen. Pas in 1893 werd hij door de Belgische Werkliedenpartij naar de Senaat gezonden. Picard was een overtuigd belgicist: hij was de geestelijke vader en felle propagandist van de ‘*âme belge*’, een theorie die beweert dat Vlamingen en Walen weliswaar verschillende talen spreken maar toch geen eigen identiteit bezitten, en één en dezelfde Belgische volksziel delen die het resultaat is van een eeuwenlange ‘*communauté de volonté*’, ontstaan uit een wil om in hetzelfde staatsverband te leven. De Belgen waren geen twee volkeren, aldus Picard, maar "één ras" en hoorden dus samen in één land. Later zou de historicus Henri Pirenne de ideeën van Picard verder uitwerken. Pirenne schreef zijn monumentale “*Histoire de Belgique*” in functie van het belgicisme en verzond de idee dat Vlaanderen "altijd tweetalig" was geweest, maar Wallonië niet. Bijgevolg diende Vlaanderen altijd tweetalig te blijven, maar hoefde Wallonië dat niet te worden. Anderzijds behoorde Picard tot het kranse Franstalige intellectuelen die - zij het op een nogal paternalistische manier – nog enig begrip toonden voor de verzuchtingen van de brave 19-de eeuwse flaminganten, die toen in hun ogen nog niet beladen waren met het odium van anti-Belgisch extremisme dat de Vlaamse Beweging sinds WO I op zich geladen kreeg door het activisme en de Frontbeweging, en later het politieke Vlaams-nationalisme van de Frontpartij en het VNV. Op belangrijke ogenblikken is Picard zelfs voor de Vlaamse belangen in de bres gesprongen, al wilde hij niet verder gaan dan tweetaligheid voor de Vlaamse provincies. Zo was Picard één van de advocaten in cassatie van de ééntalige Vlaming Jozef Schoep, die in 1873 veroordeeld werd omdat hij op het gemeentehuis van Sint-Jans-Molenbeek de in het Frans opgestelde geboorteakte voor zijn zoontje geweigerd had. De deining die dit incident veroorzaakte leidde tot de allereerste taalwet, de wet-Coremans van 1873, waarbij het gerecht verplicht werd in Vlaanderen recht te spreken in het Nederlands in alle zaken waarin de beschuldigde het Frans niet machtig was. Picard verwierf daarnaast ook bekendheid als kunstcriticus en -mecenas en stichter van het tijdschrift ‘*L’Art Moderne*’. Veelschrijver Picard is de auteur van talloze pamfletten en opiniestukken in kranten; daarnaast ook literaire werken. Zijn stijl was scherp en amusant, soms bijtend. Zijn blazen werd in de herfst van zijn leven echter flink besmeurd door enkele felle anti-semitische schotschriften. Hijzelf noemde zichzelf trouwens een “socialiste national”. Daarom worstelt Franstalig België thans nog met de nagedachtenis aan deze erg complexe persoonlijkheid. In Elsene draagt een straat, en in het Oost-Vlaamse faciliteitenstadje Ronse zelfs een laan, de naam van Edmond Picard.

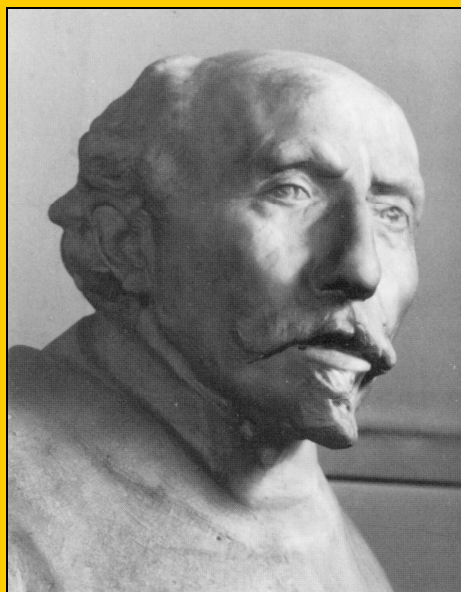

FOTO EDMOND PICARD

Reconstructie van de zeereis van de Vasco de Gama in 1854

We hebben hierboven reeds vermeld dat Edmond (Désiré) Picard in 1854 op 17-jarige leeftijd zijn studies aan het Brusselse atheneum vroegtijdig afbreekt en kiest voor een opleiding als scheepsjongen in de koopvaart. Hij volgde hiermee het voorbeeld van zijn jongere broer Emile¹, die een jaar eerder als amper 14-jarige scheepsjongen met het schip ‘Koophandel’ naar New York gevaren was.

De twee broers zouden nu meevaren met de ‘Vasco de Gama’, waaraan men de laatste hand legde in de Antwerpse scheepswerf. Hun ouders kenden de reder van de gloednieuwe driemaster, een zekere Huysmans. Halfweg februari – het schip is nog niet zeeklaar - begint Désiré met wat zou uitgroeien tot een drukke correspondentie met zijn moeder. Picard ontpopt zich tot een bezielde maar erg opdringerig correspondent. Hij had een sterke behoefte aan gedachtewisseling: steeds smeekt hij het thuisfront om epistels met de laatste nieuwtjes uit Brussel en even vaak verwijt hij zijn familie dat het zo lang duurt voor ze terugschrijven.

Om de tijd te doden duiken onze Brusselse matrozen enkele keren de Scheldestad in. Antwerpen wordt beschreven als een ietwat saaie, op zich misschien wel charmante maar ongelooflijk smerige stad waar de tijd sinds het regime van de Hertog van Alva is blijven stilstaan. De Picards krijgen zowaar al heimwee naar hun geliefde Heimat aan de Zenne.

Tussen Antwerpen en Portsmouth

De Vasco vertrekt uiteindelijk pas op woensdag 2 maart 1854 om 17.00 uur uit de Antwerpse haven. Aan boord van het schip (‘145 voet lang, 25 voet breed, 28 voet diep’, p. 42) : een 25 man tellende bemanning, een 30-tal passagiers in de eerste klasse (‘de cabine’) en – samengepropt in het benedendek – 250 à 300 onbemiddelde emigranten, veelal Duitsers maar ook onze Steenhuffelse boerenfamilie De Maeyer. Voorts vervoerde men ook nog ongeveer 800 ton koopwaar: ‘13.000 raamkasten, 80 vaten uit zink, 60 kasten uit hetzelfde metaal, 180 loden vaten, alsook parfumerie’. Via de Westerschelde, de Belgische kust, het Nauw van Kales en de Engelse zuidkust zou de Vasco het ruime sop van de Atlantische Oceaan induiken. Al snel werd duidelijk dat het geen plezierreis zou worden. Op een ruwe Noordzee maken de passagiers kennis met het fenomeen “zeeziekte”. Picard beschrijft de misselijkheid, die niemand spaarde, in geuren en kleuren. Ook de ‘gevroesde schurftmijten’ steken al snel de kop op. Bovendien ergert Picard zich al na enkele dagen blauw aan de andere passagiers, die hij dom, vuil en ongemanierd vond. Een nog grotere tegenvaller zou volgen. Maandag 7 maart, voor de zuidwestelijke kust van Engeland, stelt men vast dat de Vasco schrikbarend veel water gemaakt heeft. Reeds bij het te water laten van het fonkelnieuwe schip had men al flink moeten pompen, maar men hoopte in alle naïviteit dat na enkele vriesnachten het hout wel zou uitzetten en de lekken grotendeels zouden gedicht worden. Kapitein Beeckman maakt aanvankelijk geen aanstalte om de reis stop te zetten. Pas toen enkele matrozen, die inzien welk groot risico men zou nemen door met een lekkend schip de oversteek te wagen, met een staking dreigden, zag hij zich genoodzaakt naar de haven van Portsmouth te varen. Na overleg met de reder en de verzekeraars blijkt dat herstellingswerken onvermijdelijk zijn. Een lang oponthoud dreigt. Eerst moet het volledige schip ontlaad worden, een erg tijdrovend karwei. Ook alle landverhuizers moeten aan wal, enkel de bemanning en de cabinepassagiers kunnen blijven. Pas op 31 maart kan men vertrekken naar de beter uitgeruste haven van Southampton, waar men de Vasco in een droogdok vaart. Hier wordt de onderkant van het schip voorzien van een peklaag, die de gaatjes moet dichten. Al na 3 dagen kan de Vasco terugkeren naar Portsmouth, waar de meer dan 300 emigranten ondertussen aan hun lot overgelaten werden.

¹ Emile Picard (° Brussel, 17 oktober 1838, gestorven Ukkel 2 februari 1926)

Ze waren namelijk gedropt in een tweetal inderhaast afgehuurde pakhuizen in Portsmouth, zonder meubilair, sanitair, verlichting, laat staan voldoende voedsel. De landverhuizers spraken geen Engels, hadden geen ponden mee,... Hoe ze overleefden en hun dagen doorbrachten wordt helaas niet vermeld. Toch bevestigt Picard reeds begin april de barslechte reputatie van Adolf Strauss :

Ik ben u vergeten te melden dat – zoals zijn gewoonte is – Strauss, de emigratieagent, alweer zijn beruchte fratsen uitgehaald heeft met de Vasco de Gama. Zo moest hij 18.000 kg aardappelen meegeven voor de passagiers, en er ontbreken er 12.000! Ook heeft hij valse Amerikaanse bankbiljetten overhandigd aan verschillende van die pechvogels. De kapitein zegt dat hij tegen hem [Strauss] klacht ingediend heeft, maar ik weet niet of dit nog een staartje zal krijgen.

Ondertussen doen onze Ketjes ook wat aan toerisme. Ze trekken enkele keren de stad in, bezoeken enkele pubs of varen wat rond met een sloepje. Engeland was toen in de ban van de Krimoorlog. Russische schepen in Engels territoriale wateren worden genadeloos onderschept. In de haven van Portsmouth maakte een hele vloot zich klaar voor de militaire opdracht in de Zwarte Zee. Koningin Victoria komt hen groeten. Bij een bezoek aan het schip waarop Admiraal Nelson sneuvelde in de Slag bij Trafalgar, is Picard erg onder de indruk.

Uiteindelijk zouden de emigranten pas omstreeks 20 april, dus na een verblijf van ongeveer een maand op vaste grond, terug op het schip mogen. Tussen de regels door kunnen we lezen dat de emigranten erg verbitterd terugkeerden. De bemanning vreesde voor onlusten. Daarom riep men alle landverhuizers op het dek en werd in het benedendek hun bagage uitgekamd op zoek naar wapens. Maar ook bij de bemanning (een bont gezelschap met o.a. een Genuees, een Nederlander, een Oostendenaar, een Pruis, enkele Engelsen) rommelde het. Meermaals poogden ontevreden matrozen te deserteren, om dan bij de beter betalende Royal Navy aan te sluiten. Uiteindelijk kon enkel de Italiaan ontsnappen. Het schip zou na de terugkeer van de emigranten nog enkele dagen voor anker liggen in de haven (een geschil met de verzekeraars over de betaling van de herstellingskosten?). Dan lezen we in het boekje van Picard (op pag. 105) plots een passage over een dramatische gebeurtenis:

Dinsdagochtend, gisteren, is een vrouwelijke passagier gestorven: vanochtend heb ik gezien hoe men haar in een kist stopte. Onmiddellijk daarna heeft men haar overgebracht naar de katholieke kerk [van Portsmouth]. Zij behoorde tot een boerenfamilie uit de omgeving van Brussel.

Het ging om de echtgenote van één van de Steenhuffelse broers, volgens de brief van consul Mange (die we in een volgende aflevering zullen behandelen) betrof het de vrouw van Lambert, Anna-Catherina Goossens. Een doodsoorzaak wordt niet vermeld. Indien Picard de dagen correct bijgehouden heeft, zou de overlijdensdatum van de vrouw dus dinsdag 25 april 1854 moeten zijn.

Van Portsmouth tot New York

Het emigratie-avontuur had voor onze Steenhuffelnaren niet onder een slechter gesternte kunnen beginnen: niet-nagekomen beloften i.v.m. voeding en comfort, een oponthoud in precaire omstandigheden in een Zuid-Engelse havenstad en een sterfgeval van een jonge moeder. Uiteindelijk zou de Vasco pas in de vroege uren van zaterdag 29 april eindelijk een tweede poging te ondernemen om de Oceaan over te steken. Picard kon vanaf dit ogenblik

geen brieven meer sturen, maar hield nu een dagboek bij, dat hij bij aankomst in de VS naar Brussel zou sturen. Zo vernemen we heel wat over het leven aan boord van de Vasco.

De avontuurlijk ingestelde Picards hadden voor de afvaart gehoopt op baantje op het scheepsdek, waar altijd wel iets te doen en/of te beleven valt. Tijdens hun verblijf in Antwerpen en Portsmouth spoorden ze in hun brieven hun moeder aan tot lobbywerk bij reder Huysmans. Tot hun teleurstelling mochten ze slechts sporadisch de matrozen op het dek een handje toesteken, bijvoorbeeld met het hijsen van de zeilen. Het is namelijk een ongeschreven wet dat onervaren scheepsjongens bij hun eerste reis in de cabine tewerkgesteld worden, waar hen vooral huishoudelijke klusjes wachtten. Een nogal monotone bezigheid : opstaan om 5 uur, koffie zetten, de tafel van de kapitein (met de rest van de bemanning en enkele passagiers uit 1ste klasse) dekken, opdienen, afruimen, afwassen, vegen, om 's middags en 's avonds weer hetzelfde ritueel op te voeren. In de namiddag had men wel enkele vrije uurtjes, die Désiré vooral besteedde aan dagboek schrijven of het bestuderen van vreemde talen ('Vlaams', Duits en Engels). De Picards kregen elk een vergoeding van 10 frank per maand. Deze scheepsjongens hadden weinig reden tot klagen : ze hadden een vrij comfortabele slaapplaats en bewegingsvrijheid op het schip. Ook qua eten en drinken kwamen ze niets tekort. Het dagelijkse menu was - naar moderne maatstaven - weliswaar nogal ééntonig (zowat elke dag aardappelen). Maar aangezien de kapitein en zijn vrouw erg gesteld waren op de broertjes, kregen ze van hen geregeld een extraatje toegestopt: één of andere lekkernij, wat wijn of jenever,... Intussen waren de emigranten in het benedendek ondervoed...

Wanneer ik u heb gesproken over de gerechten die de passagiers eten aan de tafel van de kapitein, kwam het niet in mij op om u iets te vertellen over de keuken van de tussendeckpassagiers; nochtans heb ik daar al schotels gezien die een speciale vermelding waard zijn. Zo roosteren ze bijvoorbeeld doperwt en rijst, en nadat ze het gemalen hebben maken ze er koffie van. Ik heb ook al soepen gezien waardoor je die zwarte bloedsoep van de Spartanen² als een lekkernij zou gaan beschouwen. Om pannenkoeken te maken bedienen ze zich van geraspte beschuit als vervangmiddel voor de bloem. Voor het overige, zijn ze wel verplicht om nieuwe gerechten uit te vinden, want ik vind dat men hen belachelijk weinig proviand heeft meegegeven bij het vertrek. Men heeft hen voor de hele reis een kilogram spek en een kilogram gezouten vlees per persoon meegegeven, 3 ½ pond brood per week en een halve emmer aardappelen

Met dit schamel rantsoen moesten de emigranten het dus gedurende weken zien te redden. Picard is op dreef en beschrijft nu ook op een cynische toon het benedendek, waar de onbemiddelde emigranten opgesloten zijn.

² "melas zomos" : Grieks gerecht, beruchte zwarte bloedsoep gemaakt van vinaigrette en varkensbloed

Het benedendek verdient ook een speciale vermelding : het is een donker hol waar 250 zwijnen opgesloten zijn, zwijnen ja want dat is werkelijk de enige benaming die deze onbeschofte, vuile, walgelijke wezens verdienen. Wanneer men die hel binnenstapt, wordt men vooreerst de adem afgesneden door een verstikkende hitte en een stank die samengesteld is uit zoveel verschillende geuren, dat het onmogelijk zou zijn haar te ontleden. Wanneer men de modderige en glibberige trap afdaalt die naar het benedendek leidt, ziet men eerst niets, een diepe duisternis omhult alles, en een ogenblik waant men zich alleen. Maar weldra hebben de ogen zich aangepast aan de duisternis, en bespeurt men rondom zich – gezeten op koffers – mannen, vrouwen, kinderen, zich overgevend aan bezigheden, de een nog smeriger dan de andere. Hier zoekt een moeder naar de luizen van haar zoontje, daar opent een andere vrouw een luier waardoor er een ondraaglijke stank vrijkomt, daarnaast verslindt een gezin de dagelijkse maaltijd schijnbaar zonder zich te bekommeren om wat er zich in de buurt afspeelt. Aan elke kant van het benedendek zijn twee rijen van elk 15 bedden gerangschikt, waarin 4 personen gastvrijheid kunnen vinden. Een gezonde man ligt er naast een zieke te slapen, men ziet er een nog kerngezonde passagier in de buurt van een schurftlijder of een wezen dat door een nog walgelijkere ziekte getroffen is. Aan de planken die de omlijsting van de bedden vormen, hangen plunjes, in groten getale en in een dergelijke staat van ouderdom en vuilheid dat men zich eerder zou wanen aan het uitstalraam van een winkel die doet in tweedehandse vodden (...). Dit trieste vertrek meet nauwelijks 10 voet hoog. (...). U treft in deze grot mensen van alle soorten en beroepen, zowel eerlijke lieden als bandieten en dieven. Dit duistere vertrek wordt enkel verlicht door 3 luikgaten: twee ervan zijn voorzien van een trap en bevinden zich respectievelijk in het midden en vooraan het schip. Het derde luikgat is aangebracht voor de deur van ons spintje³ : bedekt met tralies, dient het om buitenlucht en daglicht binnen te laten in het benedendek en brengt zij ons op haar beurt verschrikkelijke uitwasemingen.

We hebben al gezien dat de emigranten niet opgezet waren met de manier waarop ze behandeld werden op het schip, en dat de zenuwen gespannen waren. Meer dan eens kwam het tot opstootjes, die echter door Picard nauwelijks beschreven worden. Toch noteerde hij op luchtige toon enkele situaties die de lezer misschien zullen doen glimlachen, maar waar de fel geplaagde emigranten allerminst de humor van inzagen.

Aanvankelijk is dit luikgat het voorwerp geweest van eerst grappige, maar later dramatische scènes. De benedenpassagiers, aangetrokken door het daglicht zoals een zwerm nachtvlinders door een helder voorwerp, verzamelden zich rond die opening om er hun eten te bereiden of van een partijtje kaarten te genieten. Een cabinepassagier plaatste per ongeluk eens een emmer water op de tralies. Zij die zich onder het hekwerk bevonden werden door dat voorwerp gedeeltelijk van hun daglicht beroofd en duwden kwaad de emmer om, waardoor echter een zondvloed het benedendek onder water zette. Op een andere keer, wanneer het schip nogal sterk slingerde, vielen de opvangbakken met urine van de passagiers uit de eerste klasse omver op de tralies, waardoor het benedendek op haar beurt mocht genieten van een onzalige zondvloed. Op een andere dag stond Clément⁴, druk in gesprek, op de tralies terwijl een Pruisisch gezin beneden hem aan het eten was. Doordat hij, zonder kwaad opzet, zijn voeten verplaatste, vielen er enkele vuiltjes in de soep van de eters, die – woedend omdat hun soep onverwachts en weinig naar hun smaak gekruid werd - een litanie van scheldwoorden – het ene nog goddelozer dan het andere - uitkotsten. Clément trok er zich weinig van aan, en aangezien hij gewoon op dezelfde plaats bleef staan, hebben die brigands hem twee messteken

³ spintje : het vertrek van de scheepsjongens, waar ook de vaat gedaan werd, etc.

⁴ Clément Deshayes uit Sint-Niklaas, eveneens scheepsjongen op de Vasco en boezemvriend van de Picards

toegediend die het leer van zijn schoenen doorsneed en hem gelukkig verlost hebben van een gigantische blaas die hem al enkele dagen kwelde. Genoeg nu over die haard van stank en boosaardigheid. Ik zal er enkel nog aan toevoegen dat ik persoonlijk er slechts één of twee keer ben binnengegaan, waarna ik plechtig gezworen heb er nooit meer terug te keren.

Naarmate de reis vorderde, begon de voedselvoorraad te slinken en slecht te worden. Al tijdens het oponthoud in Portsmouth had men vreemde knobbeltjes op de aardappelen vastgesteld. Op maandag 29 mei lezen we :

Men heeft aan de passagiers alle aardappelen uitgedeeld die zich nog aan boord bevinden, omdat ze aan het rotten waren in het ruim. Enkele insecten zijn ook opnieuw opgedoken en vermenigvuldigen zich aan een angstaanjagende snelheid. (...)

Een week later noteert de oudste Picard enkele onheilspellende berichten. Op donderdag 8 juni schrijft hij namelijk:

Syfilis teistert de emigranten. Wanneer ik zeg syfilis, dan klopt dit niet helemaal, maar het heeft er wel de kenmerken van, met dit verschil dat de epidemie die op het schip heerst niet dodelijk is, althans tot dusver niet. (...) Wij vrezen dat wij bij aankomst in New York in quarantaine zullen moeten gaan.

's Anderendaags (vrijdag 9 juni) luidt het nogal laconiek:

Geen levensmiddelen meer. Wij hebben geen aardappelen meer, en bijna geen drinkwater. De beschuit wordt slecht, het vlees stinkt verschrikkelijk. De passagiers hebben enkel nog water en brood als voedsel.

Ziekte, bedorven voedsel, insectenplagen. En New York was nog niet in zicht! Enkele dagen later worden onze Steenhuffelse emigranten, die reeds in Portsmouth met een sterfgeval werden geconfronteerd, opnieuw geteisterd door een overlijden. Ditmaal bezweek een dochtertje van Charles De Maeyer, Maria Ludovica. De ontredde was ongetwijfeld enorm. Zelfs Edmond Picard was schijnbaar ontroerd, want hij wijdt meerdere volzinnen aan dit drama.

Dinsdag (13 juni 1854)

Een Vlaamse familie heeft een meisje van 3 ½ jaar verloren. 's Avonds vond de uitvaart plaats waarbij men haar lichaam in de zee wierp. Het kind was gewikkeld in een smerig stuk zeildoek, bijeengebonden met kabelgaren. In die verpakking heeft men haar lijkje naar het achtersteven gedragen, omringd door een dichte massa. (...) Na een korte toespraak bond men een zak met houtskool aan de voetjes van het overleden meisje. Toen men klaar was met dit laatste voorbereidseel, hebben de tweede luitenant en een matroos het arme meisje opgeheven en haar in de golvende zee geworpen, en tijdens haar val de volgende woorden uitgesproken : "Dat God haar ziel hebbe".

Hetgeen Picard neerpente is niet 100% correct. Volgens de gegevens van de burgerlijke stand was het dochtertje van Charles amper 2 ½ jaar oud. Maar deze passage geeft goed weer hoe men 150 jaar op de emigrantenscheepen omging met de dood: een lijk bleef niet lang opgebaard: men weende en bad, de scheepsaalmoezenier gaf de zegen en het lijk werd over de reling geworpen of over een plank in zee geschoven. Twee dagen na het overlijden van het Steenhuffelse meisje, nam de wind weer in kracht toe. Een tevreden kapitein Beeckman merkte cynisch op : "*Dood in de zee, wind in de zeilen.*" Enkele dagen later stierf nog een kindje uit een Pruisisch gezin. Het leek wel of de Vasco niet de Atlantische Oceaan, maar de Styx overstak. Er werd echter tijdens de zeereis echter ook tenminste één baby geboren. De Vasco de Gama kwam echter steeds dichterbij de eindbestemming. Bij het binnenvaren van de baai van de Hudson rivier opende Picard een vat vol superlatieven.

Nooit eerder is iets mij zo mooi geschenen als dit land waar wij reeds zo lang naar snakten, deze bergachtige kust, rijk gekleurd, met groene bomen, ik verslond haar met mijn ogen. De huizen leken me nog witter, het gras nog weelderiger, de lucht nog zachter, een kar, een koe, een paard leken mij nieuwe wezens die ik enkel bij naam kende, het gekraai van de haan, het aangenaam luiden van de klokken van een kerk, alles sloeg me met verbaasdheid en vreugde. Ik kwam in een nieuwe wereld binnen, ik was als een stomme en blinde die plots weer kon horen en zien.

Maar al snel volgt de ontzuivering...

Helaas was deze charmante extase van korte duur : zij werd verbroken door de komst van een arts, die op een sloep met de lichtgele vlag, wat met alles te maken heeft met de quarantaine. Na enkele voorafgaande schikkingen ging men over het onderzoek. De assistenten van de arts gingen iedereen halen die zich trachtte te verstoppen en ze verzamelden iedereen op het achtersteven. Vandaar moesten ze tamelijk snel voorbij de arts wandelen, die er de zieksten tegenhield. Er waren er 7 die naar een ziekenhuis gestuurd werden.

Vervolgens kondigde Asclepius⁵ de quarantaine aan en vertrok onmiddellijk met zijn dienaars. (...) De gedachte dat wij in quarantaine moesten blijven maakte iedereen bedroefd. Wij zagen in de verte de stad op 3 mijlen verwijderd van de ankerplaats en het was alsof we in het zicht van de haven gestrand waren. Enkel de kapitein had de toestemming het schip te verlaten: hij trok naar de arts en na veel aandringen en gesmeek (lees : geld en jenever) bekwam hij dat alle emigranten 's anderendaags het schip mochten verlaten.

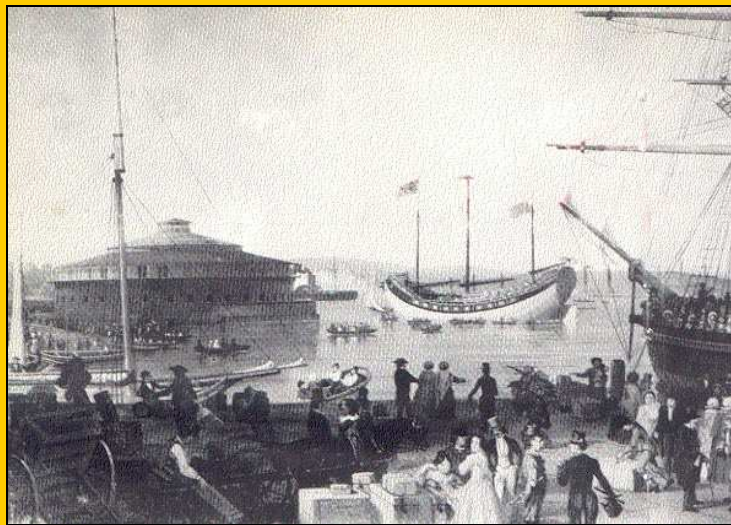
Dat de arts zich liet omkopen, was een grote opluchting voor de landverhuizers die stonden te popelen om het ellendige schip te verlaten.

Dat bericht werd op veel enthousiasme onthaald, de enen waren tevreden de anderen te mogen verlaten, en de anderen waren blij dat ze van de enen verlost waren. Inderdaad, de

⁵ Hier spottend bedoeld: de Griekse god van de geneeskunde

dag nadien, omstreeks 4 uur, kwam een stoomboot de emigranten en hun spullen oppikken. Wanneer alles opgeladen was en men het sein gaf om te vertrekken, lieten de Duitsers drie hoera's klinken die een uitdrukking waren van het plezier dat ze aan boord hadden. Hoeveel groter leek het dek me ineens, hoeveel rianter de kabine. De zwijnen zijn ervandoor, de varkens zijn vertrokken, ... (...) Het is gemeen, wat ik daar geschreven heb. Het waren zo'n arme drommels!

De aankomst te New York vond dus op 25 juni 1854 plaats (als Picard tenminste de dagen goed heeft bijgehouden). Even recapituleren. Op 2 maart, dus bijna 4 maanden eerder, was het schip vertrokken uit Antwerpen. Na een oponthoud van ongeveer 6 weken in Portsmouth was het op 29 april begonnen aan de transatlantische oversteek. Van Engeland tot New York heeft het dus 55 dagen op zee vertoefd.

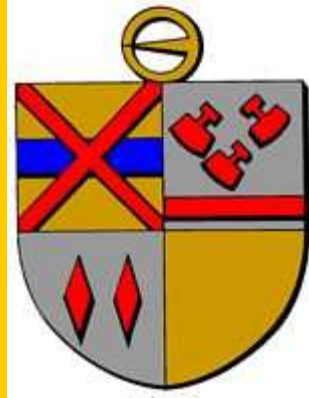
Enkel de bemanning bleef nog enkele dagen aan boord aan het schip nog niet mocht aanmeren aan de havenkaai. Ondertussen moesten Picard en co beginnen met het uitmesten van het benedendek, waar de emigranten wekenlang in erg onhygiënische omstandigheden verbleven hebben. Het waren echte Augiasstallen. Het wemelde er van het ongedierte, vooral de luizen kwelden de scheepsjongens. *Wij mochten dan nog dagelijks baden in zee, andere kleren aantrekken, onze matras uitkloppen : dat helse ongedierte kwam maar terug. Omdat we niet meer in onze kajuiten konden slapen, brachten we onze bedden op het dek, maar de arts verbood het ons, aangezien de nachten er zeer ongezond zijn en we er koorts konden oplopen. Er is geen remedie opgewassen tegen dit kwaad (...).*

De kapitein dacht dat hijzelf weldra in New York zou kunnen aanmeren, maar door ik weet niet welke onverwachte omstandigheden zijn wij nog 4 dagen in quarantaine moeten blijven, denkend dat we elk moment gingen vertrekken. Elke dag trok de kapitein naar Staten Island en nam er de stoomboot voor New York voor 6 cents of 30 centiemen. Tenslotte hebben we woensdag het anker gelicht en twee uur later waren we op de kaai.

Uiteindelijk mogen de matrozen begin juli ook aan land. De broertjes Picard worden er opgewacht door een zekere mijnheer Gérard, die Emile een jaar eerder al ontmoet had bij zijn eerste bezoek aan New York. Samen bezoeken ze ook een zekere Dierckx, die in Canal Street woonde. Hoogstwaarschijnlijk zijn het kennissen van de familie Picard, die naar ginds getrokken waren. Picard geeft in zijn boek een uitvoerige beschrijving van het New York van die tijd en hij portretteert eveneens de Amerikanen, hun gebruiken, hun huizen, hun cafés,... Eind augustus werd Désiré echter zwaar getroffen door een tyfusaanval, die hem ei zo na fataal werd. Hij werd opgenomen in het matrozenziekenhuis 'Sailors' retreat' op Staten

Island. Door deze hospitalisatie en de daarop volgende revalidatie konden de broers niet mee terugvaren naar Antwerpen met de Vasco, die al op 18 oktober 1854 uit de haven van New York vertrok. De Picards zouden met het eveneens Belgische schip Concordia (van kapitein Kiewit) terugkeren en ergens begin december 1854 aankomen in de haven van Antwerpen.

In een derde aflevering proberen we na te gaan hoe het onze Steenhuffelse emigranten verging op Amerikaanse bodem.

Webpagina's

Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel vzw.

onder domeinnaam ghklonderzeel.be

[Klik hier voor openen](#)

Dit is het eerste blad van onze nieuwe website. De Raad van Bestuur besloot om met de website nieuwe horizonten aan te snijden. In het oude systeem was dit niet mogelijk. Daarom werd er geopteerd voor een eigen domeinnaam met een aangepaste webruimte.

Onze webmaster vertimert één en ander om zo veel mogelijk gegevens, die op oude website stonden, terug te kunnen invoeren op beschikbare velden op de nieuwe website. Naast de "Menubalk", die u snel een keuze moet laten maken, kan u in het gekozen veld die items kiezen, die u interesse wegdragen.

De website zal uit vier hoofdblokken bestaan: een bestuursblok gekoppeld aan een serie algemene gegevens; een publicatieblok, waar wij artikels uit het tijdschrift van vroeger, nu en in de toekomst zullen overnemen. Er werd geopteerd om het hoofdartikel van elk tijdschrift minimaal een 3-tal maanden op de website te plaatsen; een archiefblok, waarin achtergrondgegevens en informatie meegedeeld worden, ingedeeld naar thema of onderwerp, en die de klassieke inventaris van het archief op de website zullen vervangen; tot slot het belangrijke blok van de genealogische bestanden. Dit alles wordt nu opgebouwd

Wij vestigen uw aandacht er op dat sommige velden een hoge graad van bescherming zullen krijgen en normaal niet zullen kunnen gedownload worden, omdat ze b.v. bezwaard zijn door een overeenkomst. Er is een lijst voorzien met vermelding van de voorwaarden voor wat verkrijgbaar is.

Wij vragen u enig geduld te oefenen omdat het invoeren van nieuwe bestanden onze website soms ontoegankelijk zal maken. De Raad van Bestuur hoopt me deze beslissing u een verbeterd en nieuw product aan te bieden.

De Raad van Bestuur.